

Ollilan uusi missio

Jorma Ollila havahtui ilmastonmuutokseen Shellissä. Nyt hän haluaa muidenkin heräävän.

Helsingin Sanomat
28.1.2007

Anu Nousiainen

Jorma Ollila aloitti Shellin hallituksen puheenjohtajana viime kesänä. "Ilmastonmuutos tekee tällaiselle alalle hyppäämisen aika mielenkiintoiseksi", hän sanoo.

Jorma Ollila levittää muistiinpanot eteensä neuvotteluhuoneen pöydälle. Ne on tehty mustalla tussilla aaviitoslehtiöön. Jokaisen sivun vasempaan yläkulmaan on painettu pienin kirjaimin jorma ollila. Käsiälä on matalaa, muistiin on pantu vain ydinkohdat ja nekin tiiviisti. Noissa riveissä on Ollilan viesti, se, mitä hän nyt haluaa sanoa.

On tarkoitus keskustella ilmastonmuutoksesta. Ollila ei ole näistä asioista aikaisemmin juuri puhunut julkisuudessa. Yksityisissä keskusteluissa kylläkin, ja viime aikoina yhä vakuuttavammin – näin sanovat ne, jotka ovat häntä tavanneet.

Ollila on suostunut haastatteluun, koska hänestä hiilidioksidipäästöjä on vähennettävä paljon nykyistä nopeammin. Ja hänen mielestään siihen tarvitaan aluksi valtioiden yrityksille ja muille toimijoille asettamia rajoituksia.

"Muuten maapallo ei kestä."

Nyt epäilijät kysyvät, mikä ketunhätä Shellin hallituksen uudella puheenjohtajalla on kainalossa. Kohoteltiinhan Suomessa kulmia jo silloin, kun Ollila nimitettiin brittiläis-hollantilaisen öljy-yhtiön johtoportaan. Moni muisteli takavuosien Shell-boikotteja. Suomalainen Shellin johdossa tuntui yllättävältä ja, noh, vähän kiusalliselta.

Termoskannussa neuvottelupöydällä Nokian pääkonttorissa on mustaa kahvia, toisessa kuumaa vettä. Ollila ottaa kahvia.

Hän on loistavalla tuulella, puhuu paljon ja innostuneesti. Hän on selvästi perehtynyt ilmastonmuutokseen perin pohjin niiden kahdeksan kuukauden aikana, jotka hän on Shellissä ollut. Sen ajan hän onkin ollut paljolti poissa julkisuudesta, tavannut silmäätekeviä, useita valtionpäämiehiäkin.

Ja epäilijöille tiedoksi: hän kuulostaa kyllä aivan vilpittömältä.

Ollila arvelee kuulleensa ilmastonmuutoksesta ensimmäisen kerran vuonna 1992 tai 1993, kun Nokian ympäristöpolitiikkaa rakennettiin – silloin taidettiin puhua vielä kasvihuoneilmiöstä.

Toden teolla ilmastonmuutos tuli Ollilan eteen vasta viime kesäkuussa, kun hän siirtyi Shelliin. Silloin hän ymmärsi, miten jokapäiväistä ja itsestään selvää keskustelu ilmastonmuutoksesta ja hiilidioksidipäästöistä on energia-alan yhtiöissä.

"Euroopan suuret energia- ja öljy-yhtiöt ovat olleet pitkään sitä mieltä, että ilmastonmuutos on ihmisen aiheuttama", Ollila sanoo. "Keskeinen kysymys ovat hiilidioksidipäästöt."

"Tietoisuus tästä asiasta oli monta kertaa suurempi kuin oletin. Asenteet ovat muuttuneet runsaan viiden viime vuoden aikana, ja yksi paikka, jossa ne ovat muuttuneet nopeimmin, ovat alan yhtiöt."

Poikkeus on tietysti amerikkalainen öljy-yhtiö Exxon-Mobil, joka viime viikkoihin saakka kielsi koko ilmastomuutoksen. Mutta muuten kansainvälinen yritysmaailma on Ollilan mielestä kaukana poliitikkojen edellä.

Hänen mukaansa suuryritykset ovat valmiita päästörajoituksiin, koska ne näkevät, että ennemmin tai myöhemmin rajoitukset tulevat. Nyt kannattaa olla mukana sopimassa niistä.

Ollila näyttää uutista Financial Times -lehdessä. Sen mukaan kymmenen suurta amerikkalaisyritystä painostaa presidentti George W. Bushia, jotta myös Yhdysvaltain liittovaltio panisi tiukat päästöraajat kasvihuonekaasuille. Mukana on muun muassa jättiyhtiö General Electric ja sen pääjohtaja Jeffrey Immelt.

Ollila ei siis ole yksin niissä piireissä, joissa hän liikkuu. World Economic Forumin mukaan viidennes talouselämän ja politiikan kärkinimistä pitää ilmastonsuojelua tärkeimpänä tehtävänä – viime vuonna heitä oli alle kymmenesosa.

Ja kun maailman huippujohtajat tapaavat tänä viikonloppuna Davosissa Sveitsissä, ykkösaihe on ilmasto.

"Siihen verrattuna Bushin tämänviikkoinen ehdotus vähentää amerikkalaisten polttoaineenkulutusta viidenneksellä oli hirveän vaisu ja pettymys. Liikenteen päästöt ovat kuitenkin vain selvästi alle puoletkokonaispäästöistä", Ollila sanoo.

Mitä Jorma Ollila sitten ajattelee ilmastomuutoksesta? Jokseenkin näin:

Maailman bruttokansantuote kasvaa ennusteiden mukaan kolme ja puoli- tai jopa nelinkertaiseksi nykyisestä vuoteen 2050 mennessä.

"Jos energiantuotanto ja hiilidioksidipäästöt lisääntyvät edes jossain määrin samansuuntaisesti, maapallo ei kestä. Törmätään sellaiseen seinään, että muutokset alkavat olla hallitsemattomia", hän sanoo.

No, onko talouskasvu sitten aivan välttämätöntä?

On, jos maailmasta halutaan poistaa köyhyys, Ollila sanoo. On siis mietittävä, miten saada aikaan kasvua samalla kun hiilidioksidipäästöt pienenevät.

Ollilan mukaan ensimmäinen keino on energiatehokkuus. "Sen pitää tuplaantua. Sen energiamäärän, joka tarvitaan bruttokansantuotteen kasvattamiseksi, pitää vähentyä vuoteen 2050 mennessä puoleen siitä, mitä se on nyt."

Tämä tarkoittaa energian säästöä: 40 vuoden päästä on tultava toimeen puolta vähemmällä energialla kuin nyt.

Keinoja tehostaa energian käyttöä on loputtomasti energiansäästölamppuista moottorien taajuusmuuttajiin ja matalaenergiataloihin.

Toinen keino pelastaa maapallo on puolittaa energiantuotannossa syntyvät hiilidioksidipäästöt.

Hiilidioksidi on ilmastoja lämmittävistä kasvihuonekaasuista pahin.

"Päästöjen puolittaminen tarkoittaa sitä, että siirrytään entistä enemmän sellaisiin energiamuotoihin, jotka eivät aiheuta hiilidioksidipäästöjä."

Tutkijat arvioivat ilmaston lämpenevän vuosien 1990 ja 2100 välillä 1,4–5,8 astetta.

Euroopan unionin mielestä maapallon keskilämpötilan nousu pitäisi saada pysähtymään kahteen asteeseen. Alkaa olla kiire, Ollila sanoo. Lämmin viime syksy näytti, millaisia marras-joulukuut voivat olla tulevaisuudessa.

"On olemassa teknologiaa sekä energiatehokkuuden lisäämiseksi että päästöjen vähentämiseksi. Ei pidä luoda pessimismää, koska nämä asiat ovat mahdollisia."

Panittehan merkille, että Ollila mainitsi ensimmäiseksi juuri energiatehokkuuden.

Siitä ympäristöjärjestökin puhuvat vaihtoehtona ydinvoimalle. Ne pitävät ydinvoiman lisärakentamista "energiajuoppohulluutena", joka vie rahat uusiutuvan energian kehittämisestä.

Siitä huolimatta Suomessa haetaan ydinvoimasta yhtä, isoa ratkaisua hiilidioksidipäästöihin. Ollilasta tällaista yhtä ratkaisua ei ole.

Miten päästöjä sitten vähennetään? Maailman energiantarpeesta 80 prosenttia saadaan nyt fossiilisista polttoaineista: kivihilestä, öljystä, maakaasusta. Uudet vaihtoehtoiset energianlähteet – biopolttoaineet, tuuli- ja aurinkoenergia ja vety – kattavat kulutuksesta vain pari prosenttia.

Miten saada uusiutuvat kilpailukykyisiksi fossiilisiin polttoaineisiin verrattuna?

Ollilan mukaan apuun tarvitaan aluksi valtioita, YK:ta ja Kioton sopimuksen kaltaisia mekanismeja: julkisia tukia, veroja, päästökattoja. Valtioiden on rangaistava kaikkia niitä, jotka aiheuttavat hiilidioksidipäästöjä. "Tähän päästään EU:n päästökaupan tyypillisellä markkinamekanismilla, joka ohjaa energian käytön niukkapäästöisiin muotoihin."

Ollila kehuu EU:n päästökauppaa monta kertaa. "Se on se tapa, jolla tämä saadaan liikkeelle. Ensin tavoitteet hiilidioksidipäästöille, sitten päästökauppa."

"Mutta järjestelmän olisi oltava maailmanlaajuinen, muuten tulee kyttäämistä."

Yksi kyttääjistä näyttää olevan Elinkeinoelämän keskusliitto EK, jonka mielestä EU:n päästökauppa vääristää kilpailua. Sen mielestä eurooppalaisten ei pitäisi asettaa itselleen vaatimuksia, jotka menevät kilpailijoita pidemmälle.

Siis Suomi ei voi vähentää päästöjään, ennen kuin kehitysmaatkin vähentävät?

Ollila varoo arvostelemasta EK:n linjaa, mutta kiittelee EU:n komission tuoretta energia- ja ilmastostrategiaa. Siinä komissio teki selväksi, että halvan energian ajat ovat ohi ja on aika sopeutua "vähähiilidioksidiseen" elämään.

Komission mukaan EU:n pitää mennä edellä, vaikka muu maailma ei heti seuraisi. "Raportissa on todella paljon hyvää."

Suomessa on tapana ajatella, että tuulivoima on näpertelyä. Niin Ollilakin ajatteli joitain vuosia

sitten. "Mä olen tullut kyllä toisiin ajatuksiin."

Muutamia vuosia sitten uskottiin, että vuonna 2050 energiantarpeesta saadaan uusiutuvista lähteistä korkeintaan viidennes. "Nyt puhutaan jo kolmasosasta! Tuuli- ja aurinkoenergian tehokkuus ja kilpailukyky kehittyvät jatkuvasti."

Ruoka-aineista valmistettaviin biopolttoaineisiin Ollila ei usko: niiden tuottaminen vaatii liikaa energiaa. Mutta selluloosapohjaiset, kuten hake, ovat hänestä lupaavia, samoin erilaiset jätteistä valmistettavat biopolttoaineet.

Suomessa tuulivoimalla tuotetaan vain 0,2 prosenttia sähköstä. Maailmassa rakennettiin vuonna 2005 tuulivoimaloita noin 12 000 megawatin tuotantokapasiteetin edestä. Suomen koko sähkönkulutus on talviaikaan samalla tasolla.

Tuulivoima on nopeimmin kasvava energian tuotantomuoto maailmassa. Ja yksi sen suurimmista kehittäjistä on Shell.

Shell on mukana kolmanneksen osuudella muun muassa Lontoon Arrayn tuulivoimapuistossa, joka rakennetaan merelle. Sen pitäisi tuottaa niin paljon sähköä, että se vastaa neljäsosaa Lontoon kulutuksesta.

Silti Shell on edelleen ensi sijassa öljy-yhtiö. Tai öljy-yhtiö, joka mielellään näyttäisi monipuoliselta energiayhtiöltä, kuten arvostelijat huomauttavat.

Omia hiilidioksidipäästöjään Shell kuitenkin on onnistunut vähentämään selvästi: vuonna 2005 päästöt olivat 15 prosenttia pienemmät kuin vuonna 1990. Silti Shellin "hiilijalanjälki" on sadan miljoonan tonnin luokkaa vuodessa – paljon suurempi kuin koko Suomen.

Fossiilisista polttoaineista tuli 1980-luvulla öljykriisin jälkeen niin halpoja, että juuri kukaan ei investoinut energiatehokkuuteen tai uusiutuviin energianlähteisiin. Tätä kesti parikymmentä vuotta, 2000-luvulle asti.

Vasta kun öljy kallistui ja hintakuilu fossiilisten ja uusiutuvien välillä kapeni, yritykset kiinnostuivat uusiutuvista.

Niinpä Shellissäkin vaihtoehtoiseen energiaan paneudutaan nyt tosissaan. Ollilan aikana Shell alkaa tiittävästi investoida uusiutuviin entistä enemmän. Ollilan odotetaan tuovan jähmeälle öljyalalle uudenlaista ajattelua tutkimuksesta ja tuotekehityksestä.

Ympäristöasiantuntijat muistuttavat, että Shell voisi investoinneillaan vaikuttaa jopa siihen, millaisia uusiutuvia parinkymmenen vuoden kuluttua käytetään.

Ollila väistelee taitavasti kysymykset Shellin investoinneista. Mutta hän myöntää tapaavansa ympäristöaktivisteja ja kehuu dialogiaerinomaiseksi, "vaikka kaikesta ei olla samaa mieltä".

"Julkisuudessa on tästä vähän väärä kuva. Ympäristöjärjestöissä on huomattu, että nyt ei kannata tuhlaa aikaa ja rakentaa barrikadeja."

Neuvotteluhuoneen ikkunoista avautuu Laajalahti. On talven ensimmäinen kunnan talviaamu viikkojen vesisateiden jälkeen. Maisema on hyinen jajähmettynyt.

Ollila suitsuttaa Britanniassa lokakuussa julkaistua niin sanottua Sternin raporttia. "Se toi

keskustelun ensimmäisen kerran ekonomistikielelle ja näytti, millaisia taloudellisia menetyksiä ilmastonmuutos voi aiheuttaa."

Lyhyesti: Jos päätetään ryhtyä kunnan taisteluun ilmastonmuutosta vastaan, se maksaa prosentin vuodessa koko maailman bruttokansantuotteesta vuoteen 2050 asti. Mutta jos mitään ei tehdä, kustannukset ovat vuosittain 5–20 prosenttia bruttokansantuotteesta.

"Raportti nosti esiin myös sen eettisen ongelman, millainen taloudellinen arvo meidän on pantava toimissamme sille, että olemme heikentämässä tulevien sukupolvien mahdollisuuksia elää maapallolla."

Ollilalla on vielä yksi asia, josta hän haluaa puhua: yksittäisen ihmisen valinnat.

"Voi elää laadukasta elämää, vaikka kiinnittääkin huomiota energiankulutukseen. Me olemme Suomessa tässä vielä aika alkupisteessä."

Hän ottaa esimerkiksi Japanin. Siellä hallitus aloitti öljykriisin takia massiivisen kampanjoinnin energian säästämiseksi.

Nyt Japanissa käytetään energiaa 2,8 öljytonnia henkeä kohti vuodessa. Yhdysvalloissa luku on 5,4.

"Vaikka tietysti kun katselee globaaleja lukuja, ne hätkähdyttävät, koko tämän homman vaikeus ..."

Entä jos ihmiset alkaisivat käydä päästökauppaa? Britanniassa hallitus selvittää, voisiko kansalaisilla olla jonkinlainen hiililuottokortti, jolla hankittaisiin sähköä, polttoainetta ja lentolippuja. Hiilikiintiönsä alittavat voisivat myydä osuuksiaan niille, jotka kuluttavat paljon sähköä tai lentävät usein.

Ollila tuntee brittiläisen keskustelun läpikotaisin. Britanniassa jopa konservatiivipoliitikot tuntuvat esittävän ajatuksia, joista meillä puhuvat lähinnä vihreät ja Maan ystävät.

"Keskustelu siellä on paljon Suomea edellä. Ilmastonmuutos on niin mutkikas ongelma, että täytyy kokeilla erilaisia tapoja vaikuttaa asenteisiin. Minä rohkaisisin aika radikaaleihinkin keinoihin."

Millaiset sitten mahtavat olla Ollilan perheen päästöt?

Kun perheen maaseutu-asuntoa ruvettiin viitisen vuotta sitten kunnostamaan, Ollila halusi sinne maalämmön, vaikka lvi-insinööri harasi aluksi vastaan.

"Ruotsissa on jo 400 000 maalämmöllä lämpiävää omakotitaloa, Suomessa vasta 50 000", Ollila huomauttaa.

Perheessä on kaksi autoa, jotka kulkevat dieselillä. Mutta entäs lennot, Ollilahan lentää vähän väliä? Korvaako hän päästöt esimerkiksi lahjoittamalla rahaa hiilidioksidia vähentäviin hankkeisiin?

Shellin hallituksen puheenjohtaja kiemurtelee.

"Joo, olen kyllä paneutunut näihin mahdollisuuksiin. Olen harkitsemassa, että ryhtyisin toimenpiteisiin."

"Olen tästä siis tuskallisen tietoinen!"

Hän pitää tauon ennen kuin jatkaa:

"Päästöjen vähentäminen on oikeasti vaikea yhtälö. Erityisen vaikeaksi sen tekee, että valtaosa maailman väestöstä on sellaista, jonka tärkein toive on vähentää köyhyyttä. Siihen tarvitaan ensi sijassa energiaa. Koko jutun monimutkaisuus vähän pelottaa."

Sitten hän muistaa jotain yllättävää: biologi Rachel Carsonin klassikon Äänettömän kevään vuodelta 1962. Kirja kertoo siitä, miten hyönteismyrkyt kulkeutuvat ravintoketjussa ja tappavat lintuja.

Ollila on lukenut kirjan – 16-vuotiaana koulupoikana Vaasassa. Siihen aikaan hän johti Vaasan lyseon luontokerhoa Reviiriä.

Tekikö Äänetön kevät vaikutuksen?

"Kyllä!"

Tästä yhdestä kirjasta katsotaan koko modernin ympäristöliikkeen saaneen alkunsa. Koulupoika, joka sen luki, on nyt kansainvälisesti merkittävin suomalainen talousvaikuttaja.

Epäilijät tietysti sanovat, ettei hänen puheenvuoronsa ilmaston puolesta synnytä yhtä suurta liikettä kuin Carsonin kirja, ja ovat varmasti oikeassa. Mutta voihan se saada myös suomalaiset yritysjohtajat ja poliitikot miettimään muutakin kuin kuudetta ydinvoimalaa.